

vlastne i vylučujúci se s deklarovaným náboženstvom. V rámci analýz souboru získaných dat se T. Bužeková také velmi přínosně zaobírá vztahem podání o čarodějnicích a paměti vypravěčů a sociálního i reálného pozadí těchto vyprávění.

V závěru se autorka zamýšlí nad až nečekaným rozkrytím současných praktik černé a bílé magie, které nám dnes sice připadají jako věc spíše historická, ale fungují překvapivě ve stejném duchu jako v minulosti i dnes. Ne nadarmo také nese kniha název *Nepřítel zevnitř* (*Nepriateľ zvnútra*), což svým způsobem parafrázuje jedno z hlavních komunistických hesel užívané zvláště v 50. letech 20. století s cílem vyvolat mezi obyvateli strach. Vnitřní nepřítel je totiž vždy horší než vnější, protože je hůře rozpoznatelný a často to může být i někdo známý či příbuzný. To samé vlastně platí i pro čarodějnice a jejich působení.

Knihou obsahuje anglické resumé, širší seznam literatury a mapu lokalit, v nichž výzkum probíhal.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Zdeněk Uherek – Kateřina Bělohradská – Tereza Pojarová, PRŮZKUM POTŘEB V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE. Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2010, 110 s.–

Prieskum aktuálnych a dlhodobo pretrvávajúcich potrieb u jednotlivcov postihnutých sociálnym vylúčením vznikol z iniciatívy Krajského úradu v Hradci Králové, aby našiel cestu k redukcii a eliminácii lokalít vo vlastnom kraji, ktoré sú obývané

sociálne vylúčenými jedincami a zároveň mohol napomôcť v ich integrácii s majoritným obyvateľstvom. V prevažnej miere výskum potrieb sa týkal Rómov, v menšej miere sa to vzťahovalo na heterogénnu skupinu pozostávajúcu z invalidných dôchodcov, zo sociálne slabších rodín s deťmi a z robotníkov pochádzajúcich zo zahraničia.

Z metodologického hľadiska kombinácia kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu ústrednej problematiky recenzovanej publikácie sa uskutočnila pod záštitou projektu s názvom „Podpora sociálnej integrácie obyvateľ vylúčených lokalít v Královéhradeckém kraji“. Jednotlivé lokality, kde sa prieskum potrieb realizoval, boli určené Krajským úradom a spresnené po ich navštívení s terénnymi pracovníkmi. Pri stanovení finálneho zoznamu lokalít determinujúcu úlohu zohrali predovšetkým konkrétne podmienky v teréne. Lokácia sociálne vylúčených komunít sa totiž dynamicky mení. Sociálne vylúčenie sa spontánne i pod tlakom úradov sťahujú z miesta na miesto a presné správy o nich majú niekedy len miestni terénni sociálni pracovníci. Títo pracovníci v mnohých prípadoch uľahčili výskumníkom vstup do terénu a nadviazanie prvého kontaktu s cieľovou skupinou. Poskytnuté informácie zo strany sociálnych pracovníkov a pracovníkov z miestnych úradov pomohli pri charakteristike výskumných lokalít. Kapitola o skúmaných lokalitách popri popise polohy a údajov pochádzajúcich zo sčítania ľudu obsahuje aj konkrétne informácie o miestach, kde sociálne vylúčenie jednotlivci žijú. Na základe tejto skutočnosti poskytuje čitateľovi bližší obraz za 1. určenie, či sa jedná o koncentrovaný alebo disperzný spôsob bývania cieľovej

skupiny prieskumu, za 2. popis kvality obývaných objektov, ich vybavenosti vrátane sociálneho zariadenia, za 3. uvedenie etnickej a vekovej kategórie, odhadovaného počtu osôb, ktorí jednotlivé objekty obývajú a pod.

Samotný výskum pozostával z viacerých etáp, počas ktorého participanti – pracovníci Etnologického ústavu AV ČR, študenti Katedry sociálnych vied FF Univerzity Pardubice a Kabinetu romistiky FF Karlovej Univerzity v Prahe – zhromažďovali informácie od poskytovateľov sociálnych služieb, od sociálne vylúčených a napokon od osôb, ktorým respondenti, t.j. cieľová skupina prieskumu dôverovala a často sa na nich obracala v dôsledku poskytnutia rady a pomoci. Rozšírenie vzorky respondentov na dôveryhodné osoby pomohlo bádateľom získať obraz nielen o postupu výberu takejto osoby, či už striktné v rámci vlastnej skupiny alebo i z kruhu majoritného obyvateľstva, ale aj o vzájomných predstavách a stereotypoch jestvujúcich medzi nimi.

V rámci teoretickej časti publikácie autori analyzujú Malinowského teóriu ľudských potrieb a známu Maslowovu pyramídu. Vychádzajúc z ich schematicky znázornených potrieb formulujú hypotézu výskumu, podľa ktorej by mala jestvovať istá korešpondencia, resp. určitá paralela medzi hierarchizáciou aktuálnych potrieb cieľovej skupiny a hierarchizáciou potrieb stanovenými už spomenutými autormi. Výsledky prieskumu čiastočne potvrdzujú stanovený predpoklad v súvislosti so základnými životnými potrebami (bývanie, strava, zdravie, ktoré sú prepojené s finančným pozadím). Súčasne z výsledkov výskumu vyplýva, že respondenti zo sociálne vylúčených lokalít nie vždy

dobre odhadujú, akými inštrumentmi dokážu dosiahnuť saturovanie takýchto potrieb. Správna bola domnienka i ďalších predpokladov, podľa ktorých zoznam potrieb sociálne vylúčených bude značne ovplyvnení miestnymi podmienkami, osobnými skúsenosťami a vlastnosťami ohrozených jednotlivcov a napokon skupinou pracovníkov poskytujúcich sociálne služby.

V súvislosti s kľúčovými pojmami recenzovanej publikácie, ktorými sú sociálne vylúčenie a potreba, autori si nevytýčili iba ich jednoduché definovanie. Okrem významu, charakteristických znakov a určenia tých oblastí vo sfére spoločenského života, s ktorými sa najčastejšie spája problematika sociálneho vylúčenia, sa rieši i otázka stotožnenia so stavom vylúčenia zo strany samotných ohrozených jednotlivcov. Následne sa vynára ďalšia otázka, týkajúca sa presnosti použitia pojmu a označenia daných jednotlivcov za sociálne vylúčených. Ukazuje sa, že tento pojem neradi používajú nielen sociálne vylúčení respondenti, ale aj sociálni pracovníci, ktorí im poskytujú sociálne služby.

S nadväznosťou na tematiku sociálneho vylúčenia a identifikácie možno uviesť snahu bádateľov o aplikáciu konceptu cudzinca priamo v teréne, ktorá sa u cieľovej skupiny prieskumu uplatnila iba čiastočne. Túto skutočnosť možno prepojiť s výsledkami tej časti výskumu, v rámci ktorej sa zisťovala deklarovaná národnosť ľudí ohrozených sociálnym vylúčením. V tejto súvislosti možno uviesť, že väčšina opýtaných respondentov sa hlásila k českej národnosti a iba menšia časť deklarovala rómsku národnosť.

Získané výsledky z prieskumu potrieb v sociálne vylúčených lokalitách sú zobrazené a vyhodnotené aj pomocou tabuliek

a rozličných grafov, popri ich textovej analýze. Pozoruhodné je zistenie a poukázanie autorov na rozdiely medzi jednotlivcami, ktorí žijú v urbánnom a rurálnom prostredí. Prostredníctvom komparácie znázorňujú rozdiely v prípade uvádzania vzdelania, ekonomického postavenia a kontaktu s neziskovou organizáciou. Z pozície čitateľa za absentujúce považujem zoznam skratiek z dôvodu ich preferovania v publikácii, ktorých dešifrácia je často obťažnou záležitosťou práve v dôsledku nejednoznačnosti kontextu. Jedná sa o obsahový detail, ktorý nemení na kvalite spracovaných údajov. Publikácia v sebe zahŕňa viaceré zaujímavé námety a odporúčania do budúca pre toho, kto by sa chcel hlbšie venovať problematike sociálne vylúčených ľudí a ich potrieb.

Marianna Mészárosová (FF UK Praha)

Ulf Hannerz, ANTHROPOLOGY'S WORLD: LIFE IN A TWENTY-FIRST-CENTURY DISCIPLINE. Pluto Press, London 2010, 203 s.–

Na podzim loňského roku vyšiel soubor esejí Ulf Hannerze s názvem *Anthropology's World*. Hannerz, emeritní profesor sociální antropologie na Stockholmské Univerzitě a bývalý předseda Evropské asociace sociálních antropologů, známý zejména svou prací v oblasti urbánní antropologie, antropologie médií a globalizace, se tentokrát zabývá antropologií samotnou. S porozuměním a vhladem provádí čtenáře sociálním světem této vědecké disciplíny a sleduje její provázanost s širším světem, který antropologové studují. Klade otázky

zásadní pro postavení antropologie v současné intelektuální sféře a upozorňuje na výzvy, kterým antropologové čelí a pravděpodobně budou čelit v 1. polovině 21. století.

Hannerz nám připomíná, že je nutné se v rámci disciplíny znovu ptát a diskutovat, co je vlastně antropologie? Co a jak studuje? Pro koho, v jakém jazyce a jak antropologové píšou? A jaké existují vztahy v rámci antropologické komunity a co to pro nás znamená?

Jedním z témat, kterému se Hannerz v této knize věnuje, je posun, který se odehrál ve vztazích v mezinárodní antropologické komunitě a který ilustruje na příkladu svých dvou editorských prací (tematického čísla periodika *Ethnos* zaměřeného na formování národních antropologií a antropologické části mezinárodní encyklopedie *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*). Ukazuje, že mezi dříve centrálními a periferními antropologiemi došlo k rozostření vztahů. Nejenže ty dříve centrální (britská, francouzská, americká) si už nejsou tak rovny jako bývaly a dominuje ta americká, ale světová antropologická síť vzniká i mezi bývalými „periferiemi“, které posilují. Tyto změny souvisejí i s geografickým rozšířením zájmu o výzkum, kdy badatelé nacházejí terén v podstatě kdekoliv.

Zatímco antropologická disciplína všeobecně roste (zvyšuje se počet antropologů, studentů, publikací, periodik apod.), její veřejný obraz nemusí být vždy příznivý. Hannerz uvádí příklady, kdy je kritizována jako anachronismus, nebo něco bez užitku apod. Problém nespočívá v tom, že by antropologie byla lidem úplně neznámá, ale spíše v tom, že o ní mají nepřesnou představu. Tomu však antropologové mohou